

Krug je zatvoren

Sve vreme NATO bombardovanja Jugoslavije provela sam u Beogradu zarobljena svojom fizičkom nepokretnošću na trinaestom spratu jednog solitera u centru grada. Dostupne novine, neke strane radio stanice i domaća televizija bile su izvor mojih informacija. Bilo je mnogo raznih događaja i svakodnevno sam ih beležila. Ovaj tekst je izbor iz mojih zapisa.

Začeci kosovske katastrofe

Našas su pale prve bombe na Srbiju i Kosovo. Završna faza kosovske tragedije koja traje desetlećima. U poslednjih nekoliko godina učinjeno je sve da ona postane još jedan – verovatno ne i poslednji – čin u krvavom razbijanju nekadašnje Jugoslavije.

Znali smo šta se sprema. Prišao sam se da je o tome povremeno pisala (tampa i Istoka i Zapada. Objavljivale su se planirane aktivnosti, ništa se zapravo nije ni krilo. Na površinu, na talasima nacionalizma u Jugoslaviji je krajem osamdesetih godina izbio Slobodan Milošević – odličan pandan onim snagama u svetu kojima je na Balkanu smetala multinacionalna, multikulturalna i multikonfesionalna, industrijski srednje razvijena, tržišno orjen-

tisana Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija (SFRJ).

On je otpočeo svoju aktivnost na prekomponovanju te Jugoslavije povodom namerno dramatizovanih događanja na Kosovu. Srbi sa Kosova su se, uglavnom preterujući, žalili da ih kosovskih Albanci progone, maltretiraju i da im uskraćuju njihova osnovna prava. Poznate su njegove lapidarne izjave iz tih vremena u pregrejanoj nacionalističkoj atmosferi. Na velikom zboru na Kosovu polju, aprila 1987. godine, poručio je srpskom stanovništvu: „Niko ne sme da vas bije!“ Posle nekoliko dana (07.07.1988.) na velikom zboru u Kostolcu, izjavio je: „Srbija (je) posle skoro pola veka u miru i socijalizmu zaslužila da bude spokojna i slobodna, a ne da u mirnu i snažnu Evropu XXI veka ulazi boreći se za teritoriju, jezik pa i slobodu hiljada svojih građana.“ Kada je, krajem septembra 1988. godine Slovenija najavila otcpljenje od Jugoslavije, mirno je izjavio: „Neka ide u Filadelfiju.“ I, konačno, na 600-godišnjicu Kosovske bitke, na mestu gde se ona odigrala – na Gazimestanu, rekao je: „[est stole]a kasnije, danas, opet smo u bitkama i predbitkama. One nisu oružane,

mada ni takve nisu isključene.“ Ovim izjavama upalio je zeleno svetlo za sve akcije svih nacionalista u svim jugoslovenskim republikama.

Ekonomске i političke svađe i ucene, kojima su pribegle naglo „osvežene“ nacije u pojedinim republikama, bile su par godina glavni metod razaranja društvenog tkiva zemlje. Svaka republika je, uglavnom neopravdano, insistirala na tome da je u zajedničkoj državi prikrajana i da je njen razvitak zaustavljen.

Nacionalizam i konzervatizam, vraćanje dalekoj mitskoj prošlosti, ovladale su sveđu ljudi i zamenili su viziju budućnosti. A nosilac te retrogradne svesti i ideologije u svim republikama bila je inteligencija i, nažalost, u njenim redovima i dobar deo one inteligencije koja je sebe smatrala levom, humanističkom. Neverovatna je bila brzina širenja ideja o hitnoj potrebi osamostaljenja pojedinih republika, kao i demagoško nametanje ideja da je to bitan uslov za promenu društvenog sistema. Bilo mi je teško da shvatim gde sam to sada i gde sam živela punih 50 godina. Sve je, za mene, bilo postavljeno na glavu, pričale su se nove priče o prošlosti, onoj neposrednoj i onoj dalekoj. Sve se prekrajalo i sve se nanovo organizovalo, pisalo i procenjivalo, izmišljalo i lagalo. Slično kao u Orvelovoj „1984“.

Da bi u tom haosu očuvala svoj integritet, priključila sam se *Centru za antiratnu akciju*, a nešto kasnije mirovnoj, antimilitarističkoj ženskoj grupi *@ene u crnom*. Ove grupe su se suprotstavile režimu, njegovoj militarističkoj politici, zalagale za mir, sprečavanje bratoubilačkog rata, za uspostavljanje pokidanih veza sa

sličnim organizacijama u drugim republikama i u svetu.

Daleko bi me odvelo da pričam celovitu priču o tome kako je SFRJ razbijena. Napomenuću samo da su savezni organi vlasti kao i republički politički faktori, u ime pravne države, udruženim snagama grubo i očividno gazili federalni Ustav i ustave svojih republika. U ime demokratije i pravde ukopali su se u svoje ideološke bunkere i uronili u planiranja kako osvojiti i uvesti svoju ličnu vlast, otimajući pri tome i tuđe teritorije.

Od nekadašnje Jugoslavije ostala je Savezna Republika Jugoslavija (SRJ) kako je popularno zovu „skrajena Jugoslavija“, sastavljena od Srbije sa Kosovom i Crne Gore, no i ona je pred raspadom – jednim, verovatno ne i poslednjim činom jugoslovenske drame i agonije.

Kosovsko pitanje nesumnjivo zadire u istorijske korene i srpskog i albanskog naroda. Srednjevekovna srpska feudalna država formirala se na tom terenu, a od XIV veka i jedan i drugi narod su pod turskom okupacijom. I jedni i drugi su čak u novijoj istoriji zajedno učestvovali u otporima turskoj imperiji. I jedni i drugi do nedavno su bili saobraćajno izolovani, živeli su u svojim pretežno planinskim bespućima, očuvali su svoje različite tradicije, svoje različito običajno pravo, ali i svoju zaostalost i svoje nepoverenje prema Drugom i različitom. Sve je to jače bilo izraženo kod albanskog stanovništva. Sve do Drugog svetskog rata na Kosovu za albansku decu nije bilo ni osnovnih škola na maternjem jeziku.

Od Prvog balkanskog rata (1912. godine), po međunarodnim ugovorima, Sr-

biji je pripala teritorija Kosova i Metohije na kojoj je `ivelo i srpsko i albansko stanovni{tvo. U me|uvremenu Albanci su postali ve}ina, Srbi su ~vrsto dr`ali vlast dok su ostale brojne manjine (najbrojniji su Romi i Turci), bile potpuno zapostavljene.

Socijalisti~ka Jugoslavija je re{enje kosovskog pitanja videla u autonomiji. Iako sporo, rasla je svest o tome da se to pitanje mo`e re{avati dugoro~no u vrlo slo`enom procesu, pogotovo {to su svakodnevno iskršavali novi problemi bazirani ~esto i na preosetljivostima i jedne idruge strane. Srbija je svoja prava na teritoriju Kosova i Metohije zasnivala na istorijskom pravu nastanka srpke dr`ave, a Albanci na svojoj demografskoj premo}i. Ta dva shvatanja bila su kori{}ena u Kraljevini Jugoslaviji, a naro~ito u vreme nema~ke i italijanske okupacije 1941-1944. godine za produbljivanje jaza i sejanje nove mr`nje i osvete izme|u ova dva naroda (proterivanja i ubijanja, paljenja i otimanja imanja). Poku{aji ispravljanja ranije po~injenih gre{aka i nepravdi nisu bili uvek adekvatni, pa je to izazivalo nepoverenje i podozrenje i na jednoj i na drugoj strani. Tome je doprinosila i ~injenica da je na granicama Jugoslavije, odnosno Kosova, postojala Republika Albanija koja je, posle nekoliko godina ratnog i posleratnog prijateljstva sa Jugoslavijom, pre{la u tabor staljinizma i sa te pozicije {irila svoju subverzivnu aktivnost me|u albanskim stanovni{tvom na Kosovu. Ipak, u Jugoslaviji, pa i na Kosovu, posle rata je do{lo do ekonomskog, kulturno-prosvetnog, zdravstvenog i drugog razvitka. Posebno treba ista}i da

se razvijalo osnovno i srednje {kolstvo i na albanskom jeziku, a u Pri{tini je otvoren i Univerzitet. Time je bilo omogu}eno postepeno ustanovljavanje stvarne jednakosti i u pravu na zapo{ljavanje i obavljanje profesija u svim dru{tvenim, privrednim i dr`avnim delatnostima.

U koncipiranju Ustava Jugoslavije, koje se ostvarivalo usvajanjem amandmana i koje je trajalo od 1967. do 1974. godine kada je usvojen kona~an tekst, vrlo aktivno je u~estvovala i albanska politika, intelektualna, privredna i stru~na javnost. Po tom Ustavu, autonomna pokrajina Kosovo i autonomna pokrajina Vojvodina stekle su gotovo isti status kao i republike. One su teritorijalno bile u sastavu Srbije, ali su istovremeno bile i konstitutivni elemenat federacije sa pravom veta na sve odluke federacije koje ne bi bile u skladu sa njihovim interesima. Imale su autonomnu zakonodavnu, sudsku i izvr{nu vlast. Na Kosovu su u svim organima i ustanovama bili zastupljeni i Srbi i Albanci i Turci, po kriterijumima koje su sami utvr|ivali. Me|utim, diskusije oko ustavnog statusa pokrajine dovele su i do ekstremisti~kih akcija u kojima se zahtevala nezavisnost Kosova. Sa manje ili vi{e uspeha, ~as kulturno-prosvetnom, ~as politi~kom akcijom, a ~as represijom, zagovornici odcepljenja dr`ani u relativno ograni~enim mogu}nostima delovanja. Nije sve tu bilo idealno, ali je proces i{ao ka unapre|enju autonomije.

A onda je do{ao jedan samovoljan, nepoliti~ki, nedr`avni~ki potez Slobodana Milo{evi}a. On je 1989. godine ukinuo autonomiju i Kosova i Vojvodine. Odgovor Albanaca bio je generalni {trajk, a na

to je sa strane srpskog re`ima usledilo otpu{tanje zaposlenih Albanaca iz svih delatnosti, smenjivanje sa funkcija, hap{enje i su|enje pojedinim politi~kim, kulturnim, stru~nim albanskim kadrovima. Albanci su proglasili Kosovo republiku, formirali paralelnu vlast i paralelne ustanove. Tako su i oni za~eci zajedni{tva, ostvareni uz velike napore, oti{li u nepovrat. Svi bezdani izme|u dva etniciteta ponovo su otvoreni, na`alost u slu`bi nacionalne ideje i jednih i drugih. U tim doga|ajima na ~elo nenasilne pobune izbio je Ibrahim Rugova.

Pojava Oslobođila~ke vojske Kosova

Srpska strana se bila navikla na nenasilnu strategiju Ibrahima Rugove. @ivela su tako dva paralelna sveta ne razgovaraju{i, ne susre}u{i se i izbegavaju{i svaki kontakt. Za tu situaciju godinama je znao i ceo zapadni svet. Me|utim, 1996. godine pojavila se OVK. Uz Ibrahima Rugovu i njegova nenasilnu strategiju pojavila se organizacija koja je smatrala da oru`jem mo`e da postigne nezavisnost Kosova. Njene akcije po~inju uglavnom u delu Kosova koji se grani~i sa susednom albanskom dr`avom. Postepeno se taj pojas {iri i, prema pisanju Rojtersa, u decembru 1998. godine pretvara se u skladi{te municije. Pogranina mesta u Albaniji, Kuke{ i Krume, postaju baza za obuku pripadnika OVK za separatisti~ki rat unutar Jugoslavije. Re`im poku{ava da terorom onemogu{i delovanje OVK. Pod pritiskom me|unarodne zajednice Slobodan Milo{evi} je prihvatio prisustvo OEBS-a sa potrebnim brojem verifikatora koji bi nadgledali mir na Kosovu. Oni su se ve}

20. marta 1999. godine potpuno povukli sa Kosova u Makedoniju.

U Rambujeu i Parizu, kao {to je poznato, nije do{lo do sporazuma o miru, o autonomiji i o stacioniranju stranih trupa na teritoriji Kosova.

Jugoslovenska vlada je 23. marta saop{tila da ne prihvata prisustvo stranih trupa na Kosovu i da je spremna na potpisivanje politi~kog sporazuma o samoupravi s tim da se razmotri njen obim i karakter.

Bil Klinton je obavestio ameri~ku javnost da pregovori nisu uspeali. Naknadno je objavio da je NATO ujedinjen, da je razlog NATO akcije u Jugoslaviji „humanitarna situacija“ kosovskih Albanaca, o~uvanje Kosova u granicama SRJ i spre~avanje pro{irenja kosovskog sukoba i na druge zemlje u regionu.

Sve vreme pregovora, a posebno u Rambujeu i u Parizu, NATO i SAD `ure. Za zaklju~enje sporazuma odre|uju se kratki rokovi, zatim se produ`uju za dan-dva ili za nekoliko sati. ^emu sve to? Poznato je da su razni me|unarodni dogovori trajali nedeljama pa i mesecima. A ovde se radilo o sporazumu izme|u jedne suverene zemlje (nezavisno od toga ko je na njenom ~elu) i jedne me|unarodne grupe koja je trebalo da na silu re{i jedan unutra{nji vrlo star, vrlo slo`en i vrlo zapu{ten odnos. Tako su `urili i sa sprovo|enjem vojno-tehni~kog sporazuma u junu. Primopredaja izme|u KFOR-a, koji je ulazio na Kosovo i jugoslovenskih vojnih i policijskih snaga, koji su ga napu{tali, nije izvr{ena. Ostala je otvorena granica prema Makedoniji i Albaniji. Kosovo je ostalo bez ikakve civilne vlasti, bez

me|unarodne policije koja je trebalo da za{titi stanovni{tvo. Da li je haos koji je zbog toga na Kosovu nastao zaista nenameran?

I zato mi je zvuralo vrlo cini~no kad su svetske sile, predvo|ene SAD, obe}avale u Rambujeu i Parizu brzo uspostavljanje demokratije i mira na Kosovu – ~im se tamo pojave medjunarodne snage zajedno sa OVK. Ne mogu da pomislim kako }e te samouverene svetske sile uspeti da pomire narode koji su se vi{e od jednog veka sukobljavali, a poslednjih deset godina do krajnjih granica produbljavali svoje tenzije? Za{to se tako ne{to ne mo`e postiti, na primer, u Irskoj?

Izbeglice i raseljena lica

Od po~etka 1998. godine, a naro~ito od januara 1999. godine i Srbi i Albanci su proterivani ili su be`ali iz sela sa teritorija na kojima su vo|ene borbe. Svi oni, po me|unarodnim uzusima, ne spadaju u izbeglice, ve} u „privremeno raseljena lica“. Za njih nije bilo ni prihvatnih centara, ni humanitarne pomo{i.

Dana 24. marta po~elo je bombardovanje prvo vojnih, a zatim i civilnih ciljeva.

Na radiju slu{am vesti o izbeglicama. [tampa i drugi mediji u zapadnim a i u drugim zemljama prepuni su izve{taja o egzodusu albanskog stanovni{tva sa Kosova u Makedoniju, Albaniju i Crnu Goru. Sme{teni su u {atorska naselja i obezbe|uje im se pomo} me|unarodnih humanitarnih organizacija. Pi{e se na veliko o tome da je cilj „vazdu{ne kampanje“ NATO spre{avanje etni~kog ~i{enja i humanitarne katastrofe. „Njujork Tajms“ to

komentari{e: „... i tako su se SAD ven{ale sa OVK“. A D`ejmi [ej, portparol NATO izjavljuje da su humanitarnu krizu izazvale jugoslovenske snage bezbednosti sistematskim isterivanjem Albanaca sa Kosova. Stoga }e NATO iz vazduha braniti pozicije OVK.

Masovno iseljavanje Albanaca sa Kosova, koje je usledilo 25., 26. i 27. marta, jugoslovenska strana obja{njava be`anjem stanovni{tva od bombardovanja. Pri tome ~esto isti~e da se radi o la`nom izbegli{tvu i simulaciji humanitarne katastrofe. Prema agenciji Aso{ijeted Pres iz kolona izbeglica na granici izme|u Jugoslavije i Albanije vo|e OVK izdvajaju mu{karce i vra}aju ih na Kosovo da se tamo bore.

Srbi i Romi kao i jedan broj Albanaca be`e neorganizovano {to dalje od Kosova. Ne zadr`avaju se u ju`nim delovima Srbije, sti`u do Beograda, Novog Sada i dalje na sever prema Ma|arskoj. Ponegde su ih lokalne organizacije Crvenog krsta obilazile na autobuskim i `elezni~kim stanicama, donosili im poneki hleb i po koju litru mleka za decu. Kako ih niko nije prihvatao snalazili su se sami i sme{tali se kod rodbine i prijatelja. Sme{taj im je ispod svih pribli`no normalnih uslova. Iz bombardovanih mesta jo{ jednom su be`ali oni koji su ve} be`ali iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Srpska vlada ih je sredinom devedesetih godina naseljavala na Kosovo, poneke uz beneficije (davanje zaposlenja i stanova), da bi pobolj{ala nacionalnu strukturu, uve}ala broj Srba.

Kako se zavr{ila kampanja „Plemeniti an|eo“ saznali smo nekoliko dana posle prekida bombardovanja, koje je usle-

dilo 10.juna 1999. Albanske izbeglice vratile su se uglavnom nekontrolisano i neorganizovano na Kosovo. Uz njih su masovno prošli verceri, kriminalci, pljačkaši i narko-dileri iz osiromašene susedne Albanije. Istovremeno, odvija se jedan novi egzodus u Srbiju i Crnu Goru kosovskih `itelja, ovoga puta Srba, Roma, Turaka, a i Albanaca (onih koji su bili zaposleni u „srpskim” dr`avnim i drugim ustanovama i u preduzećima). Njih ne prihvataju humanitarne organizacije jer potpadaju u kategoriju raseljenih lica, a ni vlasti u Srbiji ne pokazuju du`nu brigu za njih.

Prema neopotpunim podacima UNHCR-a ukupno je iz Kosova u Srbiju i Crnu Goru izbeglo oko 216.000. Srba, Roma, Turaka, Albanaca i drugih. Od toga broja do prekida bombardovanja oko 50-60.000, a posle oko 160.000.

Albanaca je u izbeglištvu u Makedoniji, Albaniji i Crnoj Gori, po nekim podacima bilo oko 650.000 do 800.000. Koliko je procentualno bilo izbeglica ili raseljenih lica prema etničkoj pripadnosti teško je proceniti, jer popis stanovništva na Kosovu nije obavljan od 1981.godine.

Bombardovanje

Početkom aprila bombardovanje je sve intenzivnije. Prvo su navodno bombardovani vojni ciljevi: aerodromi, kasarne, vojne i policijske zgrade, objekti PVO (Protiv Vazdušna Odbrana) i slično, a 7. aprila počelo je bombardovanje civilnih objekata: administrativne zgrade, škole, benzinske pumpe, fabrike, gradska naselja. Upotrebene su međunarodnim sporazumima zabranjene kasetne bombe, na-

menjene za uništavanje `ive sile. Dve kolone izbeglica koje su se u aprilu vraćale svojim kućama bombardovane su od strane NATO avijacije. Tako je su bombardovani autobusi, vozovi, pešački mostovi.

Vesli Klark, glavnokomandujući NATO, hvali se da je on lično birao objekte koji će se bombardovati. Posle nekorisnog bombardovanja kasarni, magacina i administrativnih zgrada prešlo se na bombardovanje centra Beograda i drugih gradova u Srbiji i na Kosovu. Stradali su stambeni objekti, škole, obdaništa, bolnice, dečije i druge zdravstvene ustanove. Stradale su saobraćajnice sa mostovima, telekomunikacije i velika skladišta benzina i benzinske pumpe, aerodromi, kulturni i istorijski spomenici, škole i nacionalni parkovi čak i groblja. Bombardovana su i razna preduzeća: hemijska, prehrambena, vodoprivredna, preduzeća za proizvodnju i prenos električne energije, što je sve bilo od egzistencijalnog značaja za stanovništvo. To je prouzrokovalo još veću i raznovrsniju humanitarnu katastrofu na teritoriji cele Jugoslavije.

U objekte koji su „zaslužili” da budu bombardovani spadali su i kineska ambasada i rezidencija predsednika republike Srbije. Ovde se, zapravo, radi o neviđenju državnoj terorističkoj akciji, jer su takvi objekti izričito, poimenično, zaštićeni po međunarodnim dokumentima.

Postavlja mi se pitanje na koje ne mogu da odgovorim. Kako može jedan rat, bolje reći jednostrano bombardovanje civilnih ciljeva od strane nesravnjeno moćnih sila na malu nezavisnu državu biti humanitarno i još nositi naziv „Plemeniti anđeo“?

Političke stranke su u ovoj situaciji, neposredno po proglašenju ratne opasnosti zauzele stav u odnosu na NATO agresiju. Sve su one u „vazdušnoj kampanji“ NATO videle najobičnijom agresijom. Naravno, postojala je razlika u nijansama između stranaka na vlasti i onih u opoziciji. Stranke na vlasti nastojale su da svojom ultranacionalističkom psovačkom retorikom izazovu mržnju, osvetu, nipoštavanje NATO neprijatelja. Izražavale su prenapet optimizam, samouverenje i veru u svoju „nebesku“ moć, tako da su tim svojim stavovima zalulivale narod – još jednom – po ko zna koji put. Opozicione stranke, neka manje neka više, podržavale su se patriotskom imperativu po kome svako mora braniti zemlju kad je ona napadnuta, bez obzira na unutrašnja sukobljavanja. Kao prioriteto smatrale su da je nužno odbraniti zemlju od agresije, ali su i apelovale na međunarodne snage da prestanu sa upotrebom sile da bi se otklonila katastrofa koju permanentno NATO bombardovanje stvara na Kosovu i u Srbiji. Smatrale su da je bombardovanje monstruozan zločin jer su ciljevi NATO bili uglavnom civili i civilni objekti.

Mirotvorac i teroristi

Novine su 3. aprila objavile da je Slobodan Milošević imao razgovor sa liderom kosovskih Albanaca Ibrahimom Rugovom. Oni su se složili da se problem Kosova može uspešno rešiti samo političkim sredstvima. Taj „sporazum“ u originalu objavljen je u beogradskoj (tamp) u sedam redaka. Sastanak je izazvao iznenađenje i u zemlji i u inostranstvu jer se

nagađalo da je Rugova sa još jednim brojem kosovskih političara u izbeglištvo ili da je ubijen ili da je u Prištini pod strogim nadzorom srpske policije. Smatram da je ovo još jedna predstava za javnost koju je priredio Slobodan Milošević kao i ona, kada je sa Rugovom, pre dve-tri godine, potpisao sporazum o vraćanju (kola albanskoj deci koji nikad nije sproveden.

U maju je Rugova otišao u Rim, a zatim u Nemačku radi razgovora o budućnosti Kosova. Po njegovim izjavama nije imao kontakt sa OVK, ali se zalagao za ujedinjenje svih albanskih političkih struja i za pregovore sa Miloševićem. Po jednim vestima većina Albanaca ga smatra svojim predsednikom, a po drugim OVK ga je osudila na smrt.

Još od Rambujea, a naročito po prestanku bombardovanja, očigledno je da je privilegovana ličnost na Kosovu Hačim Tači, bivši komandant OVK, a sada samoproglasi predsednik privremene vlade Kosova. Sa njim se sastaju, razgovaraju i planiraju budućnost Kosova visoki predstavnici NATO, EZ, UN, KFOR i UNMIK.

Demonstracijama do prekida rata?

Na beogradskoj televiziji i u novinama daju se opširni podaci o demonstracijama u svetu protiv NATO agresije. Tako su održane velike demonstracije u Rimu na kojima je učestvovalo preko 100.000 građana sa šelnom parolom „Zaustavimo rat“. Demonstracije su održavane i u drugim gradovima Italije, sve u organizaciji levih mirovnih snaga. Bilo je i više masovnih upada u NATO bazu u Avijanuu. U Grčkoj, Nemačkoj, Americi, Velikoj Bri-

taniji demonstracije predvode mirovne organizacije. U Be~u, Gracu, Kembrid`u, Kanadi, nekoliko gradova [vajcarske, Australije, Holandije, ~ak i u Ju`noj Africi, tamo nastanjeni Srbi organizuju demonstracije kojima se priklju~uju i gra|ani doti~nih zemalja. U Briselu je policija, pred sedi{tem NATO, pretukla i te`e povredila publicistu Mi{ela Kolona, organizatora protesta protiv agresije na Jugoslaviju, a oko 140 belgijskih gra|ana privedeno je u policiju. Ne{to sli~no dogodilo se i u Va{ingtonu.

Upadljivo je da beogradski mediji vi{e pa`nje i vremena posve}uju demonstracijama koje organizuju Srbi u dijaspori, nego onima koje organizuju mirovne grupe, sindikati ili delovi levih partija. Treba primetiti da su se vladaju}e ekipe socijalisti~kih i socijaldemokratskih partija u zemljama ~lanicama NATO i drugim evropskim zemljama opredelile nedvosmisleno za agresiju na Jugoslaviju, pa mi se ~ini da su neki ja~i mirovni pokreti, pod njihovim uticajem, na momenat izgubili orijentaciju.

U kojoj meri se probija svest o tome da i Jugoslavija spada u ne tako mali broj zemalja u svetu na kojima se isprobava strategija budu}eg ure|enja sveta i u kojoj se isprobavaju razne vrste naoru`anja? Zasadu ono {to, u vezi sa ratom u Jugoslaviji, mo`e zabrinuti pristalice nenasilja i protivnike militarizma je odobravanje novih obilnih kredita za naoru`anje, za nova istra`ivanja i ulaganja u vojno industrijski kompleks u SAD. Zabrinjava i odobravanje novih kredita i u drugim zemljama za kupovinu novih modela oru`ja prete`no od ameri~kih korporacija, kao i obez-

be|enje sredstava za istra`ivanja i isprobavanja nuklearnog naoru`anja u Kini, Severnoj Koreji i Indiji. Zabrinjava i nova filozofija „rata bez `rtava“ – naravno na strani agresora. Pred kraj rata gledala sam jednu TV emisiju posve}enu predstoje}im vojnim ve`bama nekoliko zemalja Evrope, Amerike i Azije. Zastru}uje deluje prikazana koli~ina i vrsta naoru`anja na kopnu, moru i u vazduhu.

NATO i informisanje

Javlja mi se povremeno moja unuka iz Londona i obave{tava me o tome {ta engleska mediji javljaju o doga|ajima u Srbiji. Prepuni su izve{taja koji satanizuju Srbe i ru`no napadaju ~itav srpski narod. Tek ponegde u „Indepedentu“ i „Ekonomistu“ pro~ita na nekoj neupadljivoj strani poneki ~lanak koji li~i na objektivnu istinu, i to po{to je nau~ila da takve ~lanke pronalje. Tako se i u pregledu {tampe koju daje „Slobodna Evropa“ ponekad mogu ~uti i relativno kriti~ki osvrti na pona{anje ~lanica NATO.

Bombardovanje Radio Televizije Srbije (RTS) najavljeno je jo{ po~etkom aprila, ali je usledilo tek 23. aprila, po{to su poru{eni mnogi predajnici i repetitori {irom Jugoslavije i uni{tene pojedine privatne TV i radio stanice. Tako je Jugoslavija li{ena mogu}nosti normalnog preno{enja informacija i doma}ih i stranih. Valjda sve ovo u ime prava na slobodu {tampe i informisanja.

Zato je Internet postao popri{te bitke izme|u doma}ih, uglavnom mladih, nezavisnih i samoinicijativnih Internet aktivista, koji su poku{avali da pariraju mo}nim zapadnim medijima, saop{tavaju}i

vesti iz Jugoslavije. Bilo je pretnji da je se i ova veza onemogu}iti.

Za{to Jugoslavija i Kosovo?

^itam u novinama od 15. aprila kako je Milo{evi} izjavio da je NATO umreti u Jugoslaviji, a da je njegov pedesetogodi{nji jubilej biti obele`en tugom i sramotom. „Za nas je ~ast odbijati tako mo}nog neprijatelja... Danas nema ni partija ni pokreta, postoji narod, narodna armija i rat u kome mi moramo pobediti.“

Dan ranije {efovi dr`ava Evropske Unije zaklju~ili su da izlaz za mirovno re{enje na Kosovu tra`e kroz dono{enje rezolucije Saveta bezbednosti UN. Po njoj bi se na Kosovu uspostavila privremena uprava, kada se jugoslovenske snage povuku sa Kosova. Nadgledanje povla~enja i obnove Kosova bilo bi povereno me|unarodnim mirovnim snagama. Vilijem Koen, ministar odbrane SAD, dva tri dana kasnije izrazio je zadovoljstvo {to se OVK obnavlja pod okriljem ameri~kih snaga, pa je ona potu}i VJ. Najavio je i poja~avanje vazdu{nih napada na Jugoslaviju u svako doba dana i no}i.

U svetu se na mnoge na~ine tuma~e doga|aji oko Jugoslavije i Kosova. Jedni ka`u da je Jugoslavija „lo{„ primer za male zemlje. Ona je, po njima, jo{ 1945. godine bila izrazito zaostala, siroma{na i ratom razru{ena agrarna zemlja. Uspela je da se modernizuje uglavnom svojim vlastitim snagama iako je ~esto bila podlo`na blokadama ~as isto~nog, ~as zapadnog bloka. Za relativno kratko vreme dostigla je stepen srednje razvijene industrijske zemlje i svojevremeno sa pristojnim op{tim i li~nim standardom. Bila je,

zbog toga, za mo}ne sile sveta, koji bi da sve dr`e pod svojom kontrolom, „lo{„ primer za sli~ne male zemlje u svetu, pa je taj primer, kao i druge sli~ne trebalo uni{titi. Drugi govore da preko Jugoslavije vode najpogodniji putevi na Srednji Istok gde su najbogatija izvori{ta nafte ili putevi za Rusiju koja ima neiscrpna bogatstva sirovina, a osim toga predstavlja i ogromno neiskori{eno tr`i{te. Tre}i ka`u da je Jugoslavija sa svojom privrednom, kulturnom i nacionalnom heterogeno{}u i svojom veli~inom bila lako pristupa~an teren za eksperimente u kori{}enju tih razli~itosti za njihovo produbljivanje i manipulisanje njima u interesu svetskih sila. Ka`e se jo{ da Kosovo predstavlja jednu kariku u prstenu koji se stvara oko Rusije od umerenih islamista (Iran, Irak, Turska, Kosovo, Sand`ak, Sarajevo), odnosno da za stanovni{tvo islamskih zemalja Kosovo predstavlja prirodan put za srednju Evropu, ili za povratak ku}ama onih koji su se tamo ve} u velikom broju naselili. I, najzad, u Jugoslaviji je ponegde pro{ireno i mi{ljenje da se ceo svet urotio protiv Srba i da `eli da oni budu zbrisani sa lica zemlje.

Bi}e da je od svega toga pone{to bilo u planiranju za razbijanje biv{e i za drobljenje sada{nje Jugoslavije. Jedna dr`ava i njeno stanovni{tvo ne mogu se zbrisati sa lica Zemlje, ali se mo`e jedna za `ivot sposobna zajednica isparcelisati na dr`avice nemo}ne da, takve kakve su i{ta samostalno u~ine za svoj ekonomski i društveni prosperitet.

Primer Jugoslavije i odnosi u svetu

Svedoci smo menjanja ekonomske i politi~ke strukture sveta. Velike sile, sa

SAD, name}u ~itavom svetu svoju mo}. Karakteristika kraja dvadesetog veka je u tome {to su stvorene velike svetske ekonomske korporacije. Sto velikih svetskih korporacija sa prete`no ameri~kim kapitalom kontroli{e 70% svetske trgovine. Pri tome je u svim zemljama najimpresivniji vojno industrijski kompleks koji se stalno uve}ava.

O~igledno je da ustanovljenom jednolateralnom svetskom poretku ne odgovaraju vi{e one institucije ~iji je zadatak bio da u bilateralnom svetu odr`avaju ravnote`u i da kroz ustanovljeni sistem bezbednosti uglavnom spre~avaju te`e sukobe. Taj sistem nije bio ni dosledan ni idealan, ali je ipak uspevao da spre~i agresiju ili da je makar osudi. Na primeru Jugoslavije sada mo`emo konstatovati da UN i SB, iako jo{ formalno postoje, sve manje uti~u na pona{anje svojih najmonijih ~lanica. Njih su SAD, ~lanice NATO i druge evropske dr`ave zaobi{le kada im je to odgovaralo ili su u okviru njih uticale na dono{enje nepotpunih ili dvosmislenih rezolucija koje su kasnije tuma~ile u svom interesu, a na {tetu onih zbog kojih su donesene. Tako su UN danas postale instrument politike SAD. Politika gole sile dobila je pravo gra|anstva u odnosima me|u narodima. U razbijanju Jugoslavije u toku 1991. i 1992. godine velike sile su pogazile sve principe i dokumente UN, SB i OEBS-a. Stoga nije neoe~ekivano {to se to doga|a i danas, na Kosovu. Agresija na Jugoslaviju se doga|a pod parolama {irenja slobode i demokratije i ljudskih prava. U stvarnosti, iza tih velikih re~i kriju se vojni, ekonomski i politiki interesi, pre svega, SAD.

Ovde bi se moglo postaviti pitanje za{to se sli~ne akcije ne preduzimaju na primer u korist Kurda kada se zna da `rtve me|usobnim sukobima daleko prema{uju broj `rtava na Kosovu.

Valja napomenuti da su vazdu{ni napadi na Jugoslaviju pre svega u suprotnosti sa ~lanom 5 osniva~kog ugovora NATO jer on utvr|uje da je to odbrambena Alijansa. Bombardovanje Jugoslavije preduzeto je suprotno povelji UN i mnogim drugim me|unarodnim sporazumima i konvencijama, a istovremeno i suprotno ustavima SAD i drugih ~lanica NATO.

** ** *

Koliko }e u ovoj slo`enoj konstelaciji ostati neo{te}ena me|unarodna mre`a @ene u crnom kao mirovna i antimilitaristi~ka grupacija je pitanje koje me ovih dana zaokuplja. Verujem u na{e prijateljice iz svih krajeva sveta, a i u nas, da }emo na{i na~ina da iza|emo neo{te}ene iz ovog na{eg, a i globalnog haosa. Verujem da }emo sa~uvati svoj li~ni integritet, da }emo ponovo sastaviti konce na{e mre`e ako je ona negde pokidana i nastaviti na{, za momenat, prekinuti rad.

Neda Bo`inovi}

Beograd, juli 1999.